

Nagla Triin timahavadsõst Kaika suvõülikoolist

Kae lk 2

Mõttõ- ja laulurändämine tõsõl puul Ähijärve

Kae lk 3

Hallõ muinasjutt põlvõ- pikkust poiskõsõst

Kae lk 4

9 771406 922005

Rahvapillilaagri lõpukontsõrt Mõnistõ rahvamajan. Minevã riidi lõppi Lau- be Kadri kõrraldõt rahvapillilaagri, midã osalidsõ kutsva kõrraldaja perrã Kata laagris. Sããne laagri oll' mi kandin joba 27. kõrda ja perãmãdse aas- ta om taad peetü Kuudsil Mõnistõ koolimajan ja rahvamajan. Timahava oll' laagrin üten oppajidõga 96 inemist. Lõpukontsõrdil kannõti ette laagrin opituid pillilugusiid, sekkã laulõti mõni laul ja julgõmba võti tandsu kah üles. Timahavadsõ laagri tekk esierãlidses suur hulk basskitarriopjit, noid oll' kokko 11. Muidoki opiti laagrin egãsugu- maidsi muid pille kah. «Egã kõrd om sããne tunne, et oll' aoluu kõgõ parõmb laagri. Periselt om egã laagri ossavõtjidõ näko. Timahavva näütõses oll' laag- rin opman Sepã Silver, kinkal olli üten mõsukausi. Teimi noidõga Mãe-Kõlga talu basseinin tüütãrõ. Vai laagri vabatahtlik, Tõsilist peri Tomas Del Real, kiã andsõ magamiskontsõrdi: ütël üül kogusi kõik laagrilidsõ rahvamajja, mad- radsõ ütën, ja salva sãlilõlde kontsõrti kullõlda. Sããndse üllätõse andvagi jõu- du,» jãi kõrraldaja Laube Kadri laagriga rahulõ.

RAHMANI JANI jutt ja pilt

Tulõ «Vunki mano!» luumistalos

Rehekuu 10.–11. pããvãl saa- va Võrol Kreutzwaldi koolin jãl kokko inemise, kiã tahtva mõnõlõ paigapããlitsõle hãdãle vãllãpãsemist lõudã vai mõnd arõndustüüd ette võtta ja ots- va mõttõseldsiliidsi: valla lãã- vã jãrekõrran ütsãndã «Vunki mano!» luumistalossõ. Mõttit ütënkuun rãgistãmises saa vãl- lã pakku kooni 5. sükõskuuni. Mõttõtüüd avitasõ iist võtta mentori, appi kutsutas asã- tundja. Inãmb teedüst lõud ja umma ideed saa alostusõ testi vunkimano.ee veebikõle pããl.

Bassioaas herãnes nelãndãt kõrda

Kooni seo puulpããvãni saa muusigasõbõr Võrol umma festivalisuvvõ jakada: kãü nelãs bassifestival, miã tuu Võrolõ ilmakuulsa bassimãngjã Charles Berthoudi ja Michael Manringi, kiã ka ummi tiidmiisi ja mãngo- nippe edesi andva. Festivali seen om mitu kontsõrti, kon astva üles tunnõdu Eesti muusigu. Kõik pillimehe saava üte lava pããl kokko puulpããvõdagudsõl galakontsõrdil Kandlõn.

Ligemb teedüs om kodolehe bassoasis.com pããl.

UL

Lõõdsameistri juubõlipido

KABUNA KAILE

Põimukuu viimãtsel nãdãl- vahetusõl lãtt Loosu külãn Teppo lõõdsamuusõumi muro pããl elãvãs: pillimehe ja -meisteri Teppo Augus- ti 150. sũnnũaastapãivã tãhũstedãs konvõrendsi ja mitmõ kontsõrdiga.

Riidi, 29. põimukuul oodõtas huviliidsi konvõrendsilõ «Teppo lõõtspilli fenomen», kon kõ- nõldas eesti lõõdsamuusikast inneskidsest aost tããmbãd- se pããvãni, muidoki ka tuust, kuis Teppo lõõts seo edenemist seoniaoni kujondas ja mõotas.

Ku Teppo kodotalo muro pããl iintulõvist sũndmũisist kõnõla- mi, pallõ pererahval, Augusti latsõlatsõlatsõl Teppo Priidul ja Mãhari Kadril, vastada kũsũ- mũsele, mis Teppo pilli ummõh- tõ nii esierãlidses tege. «Iks helü om seo, midã hinnatas,» ütles Mãhari Kadri. Võro keelen pas- sis hãste üteldã, et seo om Teppo timm. «Kũl omma illatsõmba meistri pũudnũ seod lahti muu- ki, pilli sammamuudu helü helü kaupã timmi aia, a ei olõ õnnis- tunu,» tãvvendãs Teppo Priidu.

Piinũmbãlt saa kõgõ seo- ga ütën mõtõlda joba konvõ- rendsil, midã juhatas Noor- maa Tarmo ja kon astva üles Kõivupuu Marju, Ubina Ju- han, Sãrje Taive ja tõõsõ.

Puulpããvã mãngitas Teppo ta- lon võiki, nigu perimũstandsu- festivali aigu iks kombõs

KABUNA KAILE PILT

Mãhari Kadri ja Teppo Priidu pillimeistre mãlehtõse hoitmisõs luudu lõõdsamuusõumi iin.

om saanu. Õdagu saa kullõl- da võikimãngmise lõõdsa- kuningidõ kontsõrti. Üles astva viis parhillast lõõdsakuninga nime kandjat: Ubina Juhan, Ojasaarõ Toomas, Leithami Richard Ott, Kadaja Rasmus ja Krũsbani Kert. Lõõdsa- kuningas saias sis, ku om ette nãudãdã kolm võikimãngmise tuusaklassi võitu.

Pũhãpããvã jõudva Teppo Augusti kodotalo timã hindã tettü pilli. Tulõ vãkev galakont- sõrt «Teppod koju!». Pito, kohe oodõtas Teppo lõõdsa umanik- kõ egãst ilmakaarist, peetãs

kolmandat kõrda. Teppo Prii- da sõnno perrã om nãil kirãn 30 Teppo lõõdsa umanikku, a kokko või pille ilman alalõ olla 50–60 tũkkũ. Kõiki pille ei olõ viil jõutu üle kaia ja kirja panda.

Kas iks om võimalik pilli periolõmist kimmãle kimmãs tetã? Priidu ja Kadri noogutasõ ütël meelel: pããle helü tõmbasõ Teppo lõõdsa man tãhelepand- mist hãã maitõsõga tettü kirã ja ilostusõ. Mãhari Kadri ütles, et nãil om ütime juun, a saman omma neo kõiki pille pããl esi- sugumadsõ. «Kon midãgi ilo- sat nãi, tuu ma perrã tei,» tulõf

Teppo Priidu miilde vanavana- esã Augusti aokirãnikõlõ ütël- dũt.

Põnõva lõõdmise ei olõ viil lõppõnu, iks tulõ midãgi vahtõst vãllã. Ildaaigu andsõ üts Tõrva provva teedã katõst kirãst, mil- le Teppo August om timã ede- vanõmbalõ saatnu, jutus iks pilli meisterdãmine. Kirã ja pallõ muud tege nãttãvãs nãütõs, miã kah pidopãivis valmis saa. Nigu CD-plaatki, kon pããl Teppo Augusti hindã ja timã perrã- tulõjidõ mãngidũ pilliluu.

Kae kõgõ kotsilõ tãpsembãlt: lootsatalu.ee.

Võro maakunna laulupido jalot rahvalauluga läbi helisejä Võro liina

KOMMÕNTAAR. Mõnikõrd om kavval niitũeldã kãstist vãllã mõtõlda. 20. põimukuul peetü Võro laulupido kõrralda- ja niimuudu teivãki: pããltkãeja ütën lauljidõga es olõki laulu- lava man, a jaloti liina pite.

Kunagi kiãki kongi kirot, et tippkoka omma naanu vanna kombõperist sũũki paksõ kapstid lakja võtma ja andva ku piinũt pidosũũki ette keedetüid kaps- tit, kruupõ ja lihatũkke erãle ütël taldregu pããl. Niimuudu saa nãudãdã, et tuu om nigu mããne- gi vahtõsõnõ sũũk, a tego om iks vanno hãie paksõ kapstidõga.

Ka timahavanõ jalotuskãũgi- laulupido oll' niimuudu tũkes valla võet: laulupidorongkãũgi asõmõl olli astmisõjupikõsõ ütest kontsõrdipaigast tõistõ, koorilike vaeldumisõ tãütmi- se asõmõl oll' jalotamisõ aigu rahvalaul, laululava asõmõl mitmõsugumadsõ trepi ja muu paiga mitmõl puul liinan.

Laulupidorahva jaos vast tsipa harinõmada, a ummõhtõ and- sõ kõik kokko kõrraligu laulu- pidotundõ, pããlt tuu es vãsütã ja es kisu igãvãs kah, nigu ütën paigan ollõn vahepããl või juh- tuda. Lisas oll' hariligust laulu- pidost kõvastõ inãmb tunda olg-ola-tunnõt, ja miã ei olõ kah veidemb tãhtsã, sai parõmbalõ nãtã, kiã midã sãlgã vai jalga om pandnu. Tuust perãmãdsest sããne tãhelepandminõ, et Võro noorõmbalõ kultuurirahvalõ miildũs jalan valgit tossõ kanda.

Kontsõrdikava oll' hãste lãbi mõtõld, laulõti timahavatsõl suurõl laulupidol olnuid laulõ. Pããlt laulmisõ sai kullõlda tsi- pa pikembãt puhkpillijako kah. A mu jaos oll' kõgõ mõosamb tuu, miã sũndũ jalotamisõ aigu ütest kontsõrdipaigast tõistõ. Kaika koori rahvas Roose Ce- lia iistvõtmisõl laulsõ rahvalau- lu ja egãüts, kiã tahtõsõ, sai ki- nãste ütën laulda. Celia esi om

RAHMANI ELO PILT

Naisikoori Võro gũmnaasiumi hoovi pããl. Juhatamist sããd Aropi Erja, kõnõlõs pããvãjuht Kãose Karel, klavõri takan istus Kattai Kaari (kats perãmãst valgidõ tossõga). Noodilehte kããnd jalotuskontsõrdi iistvidãjã Otsari Silja.

hãã perimũsetundja ja -kandja, nii sutsõ tã laululõ vahtõsit rito mano laulda õkva niikavva, ku oll' vaia. Niimuudu tul' pããle

tunnõ, et laul sũnnũs õkva tan ja parhilla ja egãüts om vahtõsõ laulu sũndũmise man osalinõ.

Üts sũãmeheminejã momment

oll' viil: sugulaisi iistvidãmi- sel tettü vallasõ avvostamispink pikãaolidsõlõ kultuurividãjãle Kudu Ilmarilõ. Ilmar esi tuud es

tiia ja ku tã pinki kaema tuudi, tõiva timã liigutuspisara vii sil- mã kõigilõ pidoliidsilõ.

RAHMANI JAN

Om egäl aastal juuböl...

Üts tähtsä kultuuritegeläne tulõf mullõ seo kuu alostusõn miilde, et Uma Leht om no ilmunu 25 aastakka. Mullõ kül väega ei miildü egäsugumaidsi tähtpäivi pidamine, a säändse tähtpäävä andva põhjusõ kokkovõttid tetä.

Uma Leht om kül õnnõ neläleheküleline ja tulõ vällä egä katõ nädäli takast, tuuperäst või arvada, et taa om küländ väiku leht. A aoga jätt väiku kah kimmä jäle. Üten lehenumbrõn om ligi 34 000 tähemärgi jago toimõndõdud võrokeelist teksti. Tuu tähendäs, et tsipa veidemb ku 600 lehenumbrõn om avaldõt päält 20 miljoni tähemärgi jago võrokeelitsit juttõ. Seo olõ-i väiku nummõr ja või kimmäle üldä, et Uma Lehe osa kirjapantu võrokeelidse kultuuri luumisõl om küländ võimsa.

Pallõ õnnõ sis meile kõigilõ: inneskiidsile ja parhillatsilõ toimõndajilõ, autoriilõ-kiräsaatjilõ ja intervjuu andjilõ, ütenmärgotajilõ ja tsõõrikidõ numbridõ miildetulõtajilõ. A innekõkkõ iks suur teno lugõjilõ, kink jaos mi taad lehte teemi.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMƏ LEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: AS Õhtuleht Kirjastus, tellimine.ee, tel 617 7717

Kiri Võrolt

Kiränik LUMISTE KATI and värskit mõttit, kuimuudu egäpääväello vaeldust lõudä, ja märgotas tuust, miä parasjago süäme pääl.

Lõvi aig ja lõvimäng

Põimukuu om Lõvi tähtkujo korgaig, a ka kõiki tõisi, kiä olõ-i kaslasõ, pututas ja muut seo aig helksävambäs. Nii nigu helksäse põimukuu kulladsõ viläpõllu. Aost hainakuu lõpust põimukuu keskpaigni kõnõldas ku Lõvi värehtiist, a seo kullandõ helküs mõos viil põimukuu lõpun kah. Seol aol om kimmäs süäme- ja luumis-energiä, miä kuts meid julgõlõ vällä näütämä umma peris olõmist. Lõvi värehti tegevä valla kõüdüsse henge süvembä valgusõga ja toova võimalustu laati hinnast vahtsõ elojõvvu ja vaimoga. Om aig tähele panda kõkkõ, miä pand süäme laulma, ja laskõ minnä pelgüsel nättävüse iin.

Lõvi om kõgõ helksävamb, süämeakesne ja luumisjovvu tugõja sodiaagimärk. Päiv luu uman kodomärgin kimmä energiä hindä vällänäütämises, süämen elämises ja julgusõs naada käümä uma henge tiid. Seol aol nõsõs varrahummogu Siirius, kõgõ helksävamb täht, Päävä lähkül. Vanan Egiptusõn tähend taa aig Niilusõ suurõvii alostust, miä olf viläkandmisõ ja vahtsõstündümise tunnisimärk, a ka vaimlidsõ valgusõ tulõk. Siirius kutsuti vaimlidsõs pääväs ja kõüdeti korõmba tarkusõ, tervendüse ja tiidmiisiga.

Katsanda kuu nummõr katõssa om ilmotsatusõ tunnisimärk, jõvvu, meisterlikkusõ ja tasakaalu nummõr. Väreht and märki tuust, et om kõgõ parõmb energiä hengeliidsi hüppide, heränemiisi ja vahtsidõ alostuisi jaos, keremb om vabas laskõ kõik vana ja tetä vallaõ tii vahtsõlõ.

Ma tunnõ kah esihindä seen ja ka kollõktiivsõt heränemise alostust, kon om hää tsihte ja unistuisi sõnno sisse säädi. Seo om suvinõ henge suurpido, täüs valgust, elojõudu ja luumist. Ma olõ õkva seo suvi tundnu esieränis kõvva süämega läbikäümise ja uma selge nägemise vällänäütämise tähtsüst, mink mano tulõ lämme, pututaja ja inemisemuudu tunnõ. Om tunda läbimurdmiiisi, vahtsõt vaimopuhahust ja mõttõviit, esieränis vahtsõnduusi läbi sõnno ja mõttidõ.

Egäüts meist võinu lõudä tegemise, mink tsihis om luvva tasakaalu, kuuntüüd ja harmooniat, ja tetä tuud, midä tä kõgõ parõmbalõ mõist. Tuust võitnu terve mi plannõt. Lõvi värehti ja kuldnõ aig luudusõn om kõgõ parõmb aig elo tähüsämises. Tuuperäst mass taast suvõt seenimaani mõnno tunda, kooni päiv viil lämmistäs ja saa kuun Lõviga Päävä külest Maa pääle paistuvidõ kiiri seen mängi.

Mõttit timahavatsõst Kaika suvõülikoolist Tsoorun

RAHMANI JANI PILT

Matka alostus Tsooru rahvamaja iin. Edeplaanin rektri Kuslapuu Kaisa, loo autor Nagla Triin om kuraltpuult edimäne.

NAGLA TRIIN, suvõülikoolist ossavõtja

Suvõülikuul om inämb-vähämb sama vana, ku om üts viil nuur, a joba elokogõmust saanu võro juuriga inemine. Säane, kiä mõist võro kiilt ja om võro elovii seen üles kasunu (hariligult vanaimä-vanaesä vai kiäki tõnõ umbõlõ armsa inemine om tuu põhjus), a kiä tiiä ei, kas kõnõlda võro kiilt vai ei, kas olla võrokõnõ ka tegodõn vai jääs tuu kõik sinnä helesinidse latsõpõlvõ aigu. Tsoorun olf 37. suvõülikuul ja kõrraldajas olf võrokõisi noorõmb põlvkund (Saarõ Hipp, Rahmani Elo ja Kuslapuu Kaisa), kiä tiid, et nä omma võrokõsõ, kiä kõnõlõs võro kiilt ja om võro miilt. Sääl ei olõ küsõmüstki ja tuud olf terve päiv tunda kah.

Ütelt puult om suvõülikuuli vaia uma nuka rahva jaos. Uma kandi inemise omma suur osa kullõjist ja üten märgotajist. Nii olf Tsoorun kah. Ku kõrraldaja ni rahvamaja juhataja Puija Krista olli rahva är tervitanü ni Kuslapuu Kaisa rektri avvuraha kaala saanu ja ülikooli valla kuulutanu, kõnõlõ Kauksi Ülle väega põnõvalt Jaigi Juhanii eloluust ja loomingust. Ettekandõ lõpun võtõ sõnna kotusõpääline kodoluu-uurja Lastingu Peeter ni kõnõlõ hindä ja Nurga Kalle kokko pantust raamatust «Sada aastat Luhametsa küla Võrumaal» (2011),

kon Jaigi Juhanist kah pallõ juttu.

Sammamuudu saiva Tsooru inemise üten kõnõlda pia kõigin ettekandin, a eräle Vaaba Janeku esitluse man, kon olf luubi all nii Jaigi ku ka Tsooru ja Sännä kandi kiil. Ütises välläütlemiskooris kujonu loeng andsõ pääväle hää ja lustilidsõ vungi.

Ummi läbielämiisi ja mõttit taheti jaka Saarõ Hipõ ettekandõ aol kah. Tä kõnõlõ võro keele olokõrrast Nõvvokogo aol. Kõütvä olf kullõlda Laasi Beti ettekannõt Ugandi muinasmaakunna kagupiiri kotsilõ ja Puksingu Marko juttu savvusannu ülelõgõmisõ kotsilõ. Kõik ettekandõ tulõtiva miilde, kuis päämäne om kõgõpäält esi kõkkõ umma tähtsäs ja esieräldises pitä ni hoita. Tuud esierälist om Võromaal külh ja viil.

A ku pää olf joba küländ tüüd saanu, olf aig jalulõ kah tegemist anda. Kaisa veet matk läbi Tsooru olf hää tempo ja põnõvidõ juttõga, olnut avif miilde tulõta Kaisa ristiimä ja Tsooru raamadukogo juhataja Sõmera Ene. Mõttõ saiva puhada ja silmä ilosit Võromaa pilvi kaia ni olfgi aig kino jaos.

Inne viil, ku Viimse Kullar uma vahtsõ filmi käümä pand, tekk Rahmani Elo timäga väiku intervjuu, miä olf ku üts opnu ja tiidmiisiga aokiränigu jutujamissaadõ õkvaetrin. Film esi olf mõtlõmapandva ja sükäv ni kaejil olf pallõ küsü-

miisi autorilõ, kiä arvada piät seost hääst filmist viil pallõ kõnõlõma.

Ku nüüt olf tunnõ, et seo päiv kuiki inämb parõmbas minnä ei saa, sõs sai külh. Olf aig muusiga jaos. Esä-tütreduo ehk Rahmani Jan ja Elo kõlas väega häste kokko ja om tõtõstõ pai kõrvulõ, hengele ja süämele. Jani laul «Määne om seo maa», miä om nigu võro elo tunnislaulus kujonu, kõlasi Kaisa klavõrisaatõn ni Elo ja Jani lauldõn võimsahe ja ka hallusmagusalõ. Sammamuudu jäi kõrvu helämä Kaisa «Tsooru valss» – muusigapala, miä ilma sõnnulda kõnõlas nii pallõ ja om kuiki nii uma, nii võro. Kõik kontsõrt olf väega illos ni kuiki kistumalda häste passõ lõpõtusõs pääväle, miä om mõtlõd võrokõisilõ ja võro kultuuri sõprulõ.

Suvõülikuuli omgi lisas tuu kandi inemiisile väega vaia kõigilõ tõisilõ võrokõisilõ, kiä iks ja iks tegevä priis uma päävä, et sõita elo iist pallõldõn ja roolist kimmäle kinni hoitõn Võromaa käännüliidsi teie pääl ja paksõ mõtsu vaihõl üles-alla ja üles-alla, et jõuda peräle sinnä, kon omma uma inemise ja kon kõnõldas uman keelen umast olõmisõst ja kombist. Kutsumi tuud sõs kultuuris, a tuu om mi elo, nii, ku iks om tan eletü. Tuu om egäl puul ka kõgõn – naljun, midä umavaihõl kõnõldas, lämmän vastavõtun ilosan puhtan ja

kunstiga kaunistõdun tarõn, hään supin ja õkva küdsetün ubinakooigin, midä maja pernaanõ naaratusõga vallaõ lõikas ja vällä pakk, ilõidsõn jutujamissõn kavva kuun olnu paari vaihõl, käsilde tettün võro lippõga lavvailostusõn, tõisi perräutmisõn, et õks kuun minnä, ja vaikusõn, minka avvustõdas esinejät, ummamuudu olõmisõn, mille üle tulõ tõtõst uhkust tunda.

Võrokõnõ om iks võrokõnõ, eski ku muial eläs, tuu om inemise heng ja veretuks ja elämise viis. Om umbõlõ hää, et om olõman Kaika suvõülikuul, miä tulõtas miilde, ku hää om olla võrokõnõ ka tegemiisin, ja and kimmüst ja julgust nii ollaki.

Rektri Kuslapuu Kaisa:

Suvõülikuulõ om vaia – midä rohkõmb võimaluisi om väikul kultuuriiklald kokko tulla, toda parõmb. Ma jäie väega rahulõ, ettekandõ olliva huvitava ja tegüsi arotõlõminõ. Olf hää ja sõbralinõ õhkkund ja parasjago rahvast – kirja pand hinnast 77 ossavõtjat. Võro seldsi puulsõ pääkõrraldaja olli mõtõlnu kõik asa väega häste läbi ja määndsidsi hāti es olõ. Ka Puija Krista ja Sõmera Ene aviti Tsooru rahvamaja puult väega pallõ, et seo päiv saanu kõrda minnä. Esieräline om tunda tuud silmäga nägemäldä kõüdüst uma kandi inemiisiga, esiki ku näid tunnõ-i – nalategemine ja kimmäs võro suhtuminõ ommava tävveste olõman.

Kirgmine üten kikkaga

Liina veeren, agulin, om hää ellä. Tan om ümbretsõõri viil peris elo. Terve suvi, ku akõn olf vallaõ, herāti kellä asõmõl minnu kats kikkast, ja õks üten päävä nõsõmisõga. Keväjä poolõ es olõ näid kuulda, laulutsirkõ koorist nimä üle es võta.

Ku minevä aastak kirgse õnnõ ületii kikas, sõs vahtsõl aastal om Rosma poolõ tekkinü viil üts. Ületii kikkast ei olõ laulumiiist saanu, helü timäl väega ei kannu, a kuulda om, et kanakari om rahul. Kaagutasõ kavva ja kõvva, arvada õks asa iist.

A tuu tõõnõ kikas om kõva laulumiiis. Timä kirg kõvva, kavva ja himoga, helü kand kavvõdõ. Eski Pulga Jaani

kikka Võromaal jääse timäle alla.

Kikas kirgmädä ei saa. Ma es saa seo suvi pindseldämäldä. Tarõ olf täüs tärpentiini ja õlivärmi hõngu, rõiva ja kää värmidse, es taha ma süvvä, es juuva. Päivi viisi, suurõ himoga ja kõgõst süämest pindseldi. Värmi sai valõtus sügäväle hindä sisse kääkidü tundmisõ. Esi pannii kah immes, kost ja kuis tuu lõpus kõik vällä päässi. Pia 30 vanna kapsta- ja jahupütü lauda saiva vahtsõ kuvvõ.

Vana, aohambist juredü, jämme, kõvõra ja viledsä pütülavva olli mu meelest ku vahtsõst sündünü. A või olla om kinähüs õnnõ kaeja silmin? Tiiä ei.

Kae, niimuudu sõs vasta põimukuu pümmet üüd ma kah kirgse.

KÜRSA ERE

Saru rahvaaidan aeti jahimehejuttõ

Üleminevä puulpäävä olli Saru vahtsõdõ rahvaaita oodõdu kõik, kiä kodukandi suurõmbõist mõtsaeläjeist enämb teedä tahtva. Saa-di teedä, et pääle kähripini, kiä aian kõik marja ja maha sadanu ubina nahka pand, ku esi hoolõn ei olõ, mägra, kiä vehmaussõ otsin muru üles künd, ja üüse tarõ pääl kolistava nugiõ om mi mõtsun peris suuri sõrakandjõid ja kiskjõid kah, ja mitte vähä.

Jahimiis Lepä Rein ütelf jutu mi uman Mehkamaa keelen sisse juhatõn, et jahindus om ka üts võimalus kohalikku kultuuri ja rahvaperimüst hoita ja edesi kanda. Jahiseltsi tulõva enämbüisi nuu noorõ mehe, kel esä ja sakõstõ ka vanaesä om jahimiis. Ku mehe kokku saava, kõnõldas muiduki jahimehejuttõ, a jaetas ka muid elutarkuisi ja nuu jääse põlvõst põlvõ alalõ.

Reinu hendä edimene jahimälestüs ollõv nii tsillukõsõ poiskõsõ aast, et taa esi mäletäs tuud enämb vanõmbõidõ ildatsõmba jutu järgi. Esä ollõv tä ütskõrd õdagu pümmega mõtstsiku passma ütlen võttunu ja jättünü nurmõ viirde haina sisse istma. A juhtu nii, et tsiakari püürd hennest tõsõlõ poolõ, ku mehe uuta mõistsõ, ja juusk latsõst mõnõ meetri kaugusõlt müüdä. «Esä oll vääga hiitünü, mea olõs juhtuda võinu,» kõnõl Rein ja tulõf miilde, et nigu kodutsiga, süü ka mõtssiga kõkõ, mea kätte saa. Ku karja tii pääle jääs ette kitsõtallõkõnõ, kiä viil nii hõel, et õigõdõ pistügi ei püüsü, sis järgi taast medägi ei jää.

Ja karduliviirguisi omanigu saaje teedä, et näide kallist kraami himustasõ tsia enämb keväjelt, ku söõgilaud nail tühjemb. Sügüselt käüdäs «kardulitalgul» müüdäminnen ja võedas veidü, nigu salatis kimmämbä söõgi pääle.

Muiduki om viil nuid, kiä mäletäse, et kanaors es või laudan tsiasulu kotsil olla, sel-

NÕLVAKU KAIE PILT

Jahimiis Lepä Rein.

le et tsiga süü hää meelega ka kannu, ku kätte saa. Aga Rein ja kõik jahimehe peava lepmä tuuga, et mõtsaeläjeide lihast kotun enämb kuigi häste ja kuigi pallu süvvä ei tetä. Ei olõ jo ka kuigi pallu laudaeläjeid, kedä söõgis tapõtas. Lihatükü, miist süvvä tetäs, tulõva enämbüisi poodist. Ka mitund sorti vorstilipsu ja -kangi põdra- ja mõttsialihast, medä saalin suuri kandmikõga rahva hulgan ringi saadõti, olli vabrikust peri.

Selges sai tuugi, et olkõ küll, et põtru ja hirvi tuu, kiä suurõn mõtsan ei käü, nätä ei saa, omma naa meil olõman, niisama nigu ilvese, soe ja kahru.

Uusi Innar, kiä uma pilli ja auhinna nätä tõi, om nii vääga kauõn ku kodukandin jo aastõid tuntu miis. Jahipeibutus vai mi keeli eläjeide meelütämine om tegelikult spordiala. Tuuga om nuur miis jo aastõid tegelnü, võistluisit pallu auhindu toonu ja esiki Euroopa meistris tullu. Kõgõ uhkõmb nummõr taa ala manh omgi hirvõpulli ullitamine. Nuid esivärki helüsid, mea on kavval tetä peris noorõ, vähä targõmba ja karja pääliku, vana pulli henne poolõ meelütämisses, oll peris huvitav ja ka vast veidü hirmudu kullõlda.

Võrumaal ei jää nallfalt ütski kokkusaamine söõgildä. Lõunõ oll tett sokulihast ja pääkokk oll jahimiis Rein.

NÕLVAKU KAIE

Priinime lugu

Rubriigijn kõnõldas perekunnamimmi periolõmisõst ja tähendüsest.

Leis

Seol nimel om Eestin 333 kandjat. Veidükese om kandjit ka nime hargnõval kirakujul *Leiss*. Nimest om Eesti perekunnamieraamadu käsikirän kirutanu Kallasmaa Marja.

Priinime pandmisõ kotusit om 16. Nimme panti mitman paigan Saarõmaal ja Läänemaal, Hiiumaal, Harju-Madissõl, Pärnu-Jaagupin, Suurõ-Jaanin, mitman mõisan Põltsamaa-Plistvere kandin ja Kärde mõisan Põha-Tartumaal. Lõuna-Tartumaal ja Mulgi-maal seod nimme es panda.

Võrumaal oll kolm eräde nime Leis saamisõ kotust. 1809. aastagal pandsõ Kanepi praosk Roth perekunnamime *Leis* Erästvere külä Jakapi Jüri Aadami perrele. Minkast tuu saadi, olõ-i selge. 1820. aastidõ algusõn panti Kärjala mõisa ütlen Leisu talun nimi, midä hingelugõmisõn naati kirutama *Leiso*, a Urvastõ keriguraamatin *Leis*. Kolman-

das panti Vana-Nursi mõisan Papi külän Miku Juhani perrätulõjlõ priinimi *Leiss*. Vana-Nursi nimme om kirutõt nii katõ ku üte *s*-iga.

Mul om jäänü perrä uurmalda, kas Erästvere uma olli Kärjala Leisu ummilõ sugulasõ. Egäl juhul oll Kärgulan joba 1684 kats *Leiso* lisanimega talupoiga, Hans ja Andres. Inämbäste ja peris kimmäle Saarõ- ni Läänemaal om priinime Leis alussõs vana ednimi *Leis*, miä om saad algnimest Nikolaus. Samma peritollu omma eesti priinime *Kleis*, *Kleius* (12) ja *Klejus*.

Võrumaa nime võiva olla samma peritollu, vana ednimi, miä peri Nikolausõst, a viil om võimalik, et talupoja lisanimmes om pruugit lätikeelist nimetüst leedukõisi kottalõ, lätü keelen mitmusõn *leiši*, umastavan käänussen *leišu*. Egas jo Kärjala külänimme-gi om vällä üteld iks Leisu külä, kuigi ammõtlik kiräpilt om Leiso. Lätü nimme *Leitis* 'leedukõnõ' om vanast kirutõt ka kujul *Leit*, tuu või mõnikõrd harva olla eesti nime *Leit* (52) alussõs.

SAARÕ EVAR

RAHMANI ELO PILT

Märgotusõpäävä ülesastja etendüse «Lell» punkrilava pääl.

RAHMANI ELO

Pühapäävä, 17. põimukuu peeti Karula kihlkunnan Ähijärve takan Plaagil maaha mõttö- ja muusigarännäk etendüse «Lell» ratu pääl. Mälehtämisega kõudetüst aroti Kama Kaido, Luugi Lilli ja Õunapuu Lauri, mõtõluisi vaihõpääl laulõti Hainsoo Meelika ja Saarna Rolfi liistvidämisel laulõ, midä üts nuur naanõ oll aastil 1935–1945 umma laulik-päivikuhe kirja pandnu.

Mõttõpäiv, õigõmpa õdagu-poolik oll neli tunni pikk ja tuust võtf ossa 60 inemise ümbre. Kõgõpäält saadi kokko inneskidse Plaagi

talo moro pääl, kon mängiti seo suvõ alostusõn etendüse «Lell» edimäst jako. Edesi minti ütenukun mõtsarata pite punkrilava mano, kon mängiti etendüse tõist puult. Punkri lae pääle olli pantu tooli kõnõlõjidõ jaos, juttu avif ohjõn hoita lavastaja Trolla Agu.

Ettekandja kõnõli, midä tähendäs inemise jaos mälehtämine, kuimuudu mälehtüisi ütelt põlvkunnalt tõsõlõ edesi antas vai ei anta ja mille om vaia rassõmbit aigõ kah mälehtä. Õunapuu Lauri tekk uman jutun vallasõ mälehtämise teoreetilist puult, kõnõl tollõst, midä omma mälehtämise-urja kirja pandnu. Kama Kaido tõi uman jutun vällä, et timä põlvkunnalõ es anta valusit

mälehtüisi edesi, niimuudu jäi mälehtämine katski ja vannu juhtumiisi tulf naada kildakõisi viisi vahtsõst miilde tulõtama. Kiränik Luugi Lilli arof, midä mälehtüse inemisega tegevä ja kuimuudu viil aastidõ takast kõnõlda asjust, miä siiämaalõ inemiisile vallu henge toova.

Juttõ vaihõl olnu muusigajago näudäs aigõ muutumist läbi noorõ naasõ lauluvihu aastist 1935–1945. Ku alostusõn olli patriootligu laulu päämidsest noorõst Eesti Vabariigist ja vabahussõast, sis nõvvokogodõ võimu tulõkiga tulf laulikulõ laul «Internatsionaal». Meeleolu muutu siski õigõ pia, patriootligõ laulõ asõmõlõ tulli vahtsõ võimu pilkamisõ laulu.

«Olõmi väega mõotatava. A ku tulõ pääle äkiline muutus, sis samast aast või mi arvaminõ tävveste vastapiditses minnä. Mu jaos om põnnõv teemä, kuis kõgõ seo põha pääl propaganda tüütäs,» kõnõl õdagu kõrraldaja, kunstnik Remmi Jane. «Ma ku lavastusõ kunstnik naksi kah mõtlõma, et mi tõtõstõ piät väega ette kaema, selle et mi ei taha kinkalõgi haigõt tetä. A om väega tähtsä, et mi kõnõlõmi aoluun olnuist keeroliidsist asjust ja mälehtüisist kah. Päiv and hulga mõttit, kuis tetä kõkkõ seod nii, et taa mõonu ja pututanu, a es olnu ütelpuult väega valus ja tõsõlt puult meelelahutusõ muudu.»

Kümme ammõt

Pensionär URMI AILI kirotas, et läbi terve elo om tedä saatnu tüü. Kül tulf varahadsõn latsõpõlvõn alavillä kitsku ja lehmi karata, kolhoosipõllu pääl kõblada ja karalauda man hainu küünü aia. A tan om juttu noist suurõpõlvõ ammõtist, midä tä om opnu vai kon tüütänü.

Kümnes ammõt – kasvoaiatüuline

Ku jäie pinsi pääle, lätsi tüüle Tarto puukooli kasvoaida. Olli nii-üteldä huuaotüuline, keväjäst kooni sügüseni vällä. Es olõki viil säänest tüüd ten-nü, nii hääd ja rahulist. Kiäki es süü närve. Ülemb olle kah mooška ja kõgõ naarulinõ.

Tüü oll mõtsakasvõ (kuus, petäi, kõiv, lepp) koolitaminõ. Tuu sõna «koolitaminõ» tähend kasvõ iist hoolitsõmist näide kasumisõ algusõst kooni vällävidämiseni. Kõgõpäält külveti massinaga siimne kassettehe ja perän veeti traktoriga alussidõ pääl kasvomajja kasuma. Mi es vala ja es panõ väetüst, tuujaos olli eräle inemise.

Ku kasvo üles tulli, pidimi nä är harvõndama, nii et ekkä kassetti jäi õnnõ üts kasv. Ku puukõsõ jo vähä suurõmbas kasvi, tulli haina kassetttest vällä tõmmada. Kõgõ rohkõmb oll turba sehen paiuvõsokõisi.

PILDI URMI AILI KOGOST

Kasvoaiatüülise puhkamisõminot. Edeplaanil pääl jutu autor Urmi Aili.

Ku tetti järgmäne külbmine, veeti eelmädse kasseti-kasti kasvomajast alossidõ pääl vällä platsi pääle. Sis tulf näid välän kitsku, olkõ ilm määne taht.

Kõgõ hullõmb ollegi suvõl kuumaga kasvomajan kitsk-minõ, ku kraad nõssi jo üle 40. A välän olli viil lisas egä-sugudsõ sitiga, kiholasõ ja parmu, kes mi ihho mõnuga maidsiiva. Vai sis sattõ vihma kaala.

Sügüse poolõ tulli suurõmba kasvo väläst kassetttest jao perrä transpordikastõ sisse nõsta, mis sis autoga Eestit

pite lakja veeti. Osa panti karjäärehe, osa mõtsa kasuma.

Tuu oll rassõ tüü. Noid kassette ja kastõ andsõ iks nõsta. Päält tuu tulli viil praak-kasvo ütlen tarvitõdu ja likõs valõdu turbaga pangõga korgõhe konteinerihe är valla.

Nuu vähämbä kasvo, mis sügüse viil kasvomajan kasvi, tulli suurõmbidõ kassette sisse ümbre istuta, är vahata ja perän kottõ sisse talvõ üle elämä panda. Vahatõdi tuuperäst, et roti talvõl kasvõ är es jüränü.

Saimi kõik umavaihõl häste läbi. Kiäki kellegi päale kadõ

es olõ, selle et oll tükütüü. Nii-pallõ, ku teit, sait palka kah.

Kokkovõtõ

Kõiki naid tüükotussit olõ ma pidänü suurõ pühändümisega ja kõik tüü omma mullõ miildünü, alostõn sanitaari- ja lõpõtõn kasvoaiatüüga. Ei saa üteldä, et üts tüü olõssi tõsõst parõmb. Egä tüü om umma-muudu. A ku näid kõiki kokko võtta ja kõrvuusi kaia, sis kõgõ rassõmb oll iks haigõmajatüü, mis oll täüs uutmalda olo-kõrdo ja kakkõmalda pingõt.

URMI AILI

Põlvõpikku poiskõnõ

OLESKI VILLEM

Eläsi ütškõrd väigukõnõ põlvõpikkunõ poiskõnõ. Timäl olf õnnõlik latsõpõlv. Timä ümbre olf häädüs ja huul. Imä sünnüt puja, ku olf esi jo vanõmbah iäh. Vannusõvahe sõsaridõ ja velju vahel olf suur, es kõlba inämb üteh mängmä. Vanõmba latsõ hoitsõva väega Aidut, kes olf perre kukumuna.

Aidu olf väega uudishimolinõ poiskõnõ. Timä uursõ lille häitsmit ja jäi mõttihe, lätš imä mano ja küsse: «Imä, ütles, mille lilli häitsese är ja närvehüse?»

«Lilli häitsese teno taivataadilõ, et vahtsõst häitsemä minnä rõõmus mi süämile. Luudus ilma lilleldä olõs tuim ja kurb. Hoiami näid, ärmi ilma huupi murrami.»

«A esä mürdsõ ja andsõ sullõ!»

«Lille kingitäs noilõ, kedä armastõdas, vai sis tähtpäivis.»

Ütskõrd lätš imä naabritallo, võtsõ Aidu üteh. Naabritallil olf Aidu-vannunõ tütar. Tuu olf häbendäjä, käändse uma näokõsõgi saina poolõ. A mis Aidu tekk: timä astsõ julgõhe ligi, võtsõ tütrikul käest kinni ja küsse: «Mis sul nimi om?» Tütrik käändse ümbre ja ütles: «Ave.» Timäst saiõ Aidulõ mänguseldsiline. Nimä käve ütstõdõsõ puol mängmäh. Näist saiva suurõ sõbra. Vahel lätš Aidu küllä ilma lualda. Trahvis kiildse imä jupis aos käümise är. Vahel mõtliva esi mängu vällä.

Suvõl olli väega lämmä ilma. Latsõ näi tsika mualum-

SOONÕ MADLI TSEHKENDÜS

bih püherdämäh, esi mõnust rõhkse. Aidu ütles: «Mängimi kah tsika.» Nimä kuursõva hindä pallas ja püherdivä lum-bih nigu tsigagi, kooni imä nä löüdsõ. Tä nuumsõ latsi: «Inemine ei olõ tsiga, kiä lätš mualumpi.»

Latsõ mängsevõ puuti – mõivä ütstõdõsõlõ ummi asju. Ave kodo lähküh olf liivanõ mägi. Sinnä teivä kuupõ ja liivalossõ.

Latsõ kasviva kuuh mängeh. Ütskõrd tekse Aidu lillipundi. Imä nägi ja küsse: «Mis sa naist häitsmist kakut?»

«Ma tahtsõ naa Avelõ viia!»

«Mille sa tahat naid Avelõ viia?»

«A esi sa ütles, et ku armastõdas, sis kingitäs lille.»

Tuupäälõ es mõista imä midägi kosta.

Hirmsa haigus difteeria kiu-

saš sis latsi külli kaupa, esieränis haigõs jäi kuuliminejä latsõ. Haigõs jäi väikene Aidu kah. Tä muutu loius, vässü ruttu. Tullf kuiv kõh, kurk olf vallus, nõssi palanik. Tõbi tullf väega ruttu. Edimält anti lämmind piimä miiga, määriti hanirasvaga rinda. Kiäki opas, et anna luidatäus lambiõlli. Seo olf kül väega suur ulfus. Õdagus nõssi palanik viilgi. Imä pidi puja man kõik aig vahti. Vahel otsaette külmi käterätte. Esä lätš valda tohtirilõ helistämä. Aidu nakaš jupõldõ sonima: «Imä... imä... om... närveh-tünü... lilli... Avelõ...»

Imä püüdsõ pujaga läbi iku kõnõlda: «Häitsme ei olõ närvehünü, pujakõnõ. Saat terves, viit Avelõ terve üsätäve ilosit häitsmit.»

Esä tullf tagasi ja ütles, et toht-

ri ei saa tulla inne ku hummõn. Ütel kõrral jätse Aidu sonimisõ ja ütles tassa: «Imä, kas ma koolõ är? Kas taivataadilõ või kah häitsmit viia?»

Silmävesi es lasõ imäl kõrraga vastada. Sis tä võtsõ hinnäst kokko ja ütles: «Taivataat rõõmustas väega ja võtt neo häämeelega vasta.»

«Andkõ sis mullõ üteh pallo ilosit lille. Ma olõ väega vässünü.» ütles Aidu väega tassa. Täl olf rassõ hingädä, nakaš tõmbama ja miil lätš pääst är.

Tä es tulõ inämb meelemõistusõlõ ja vasta hummogut tullf surmaingli timäle perrä, jätteh vanõmba last leinämä. Ave kah iksõ takah umma sõpra ja mänguseldsilist.

Aidu havva pääl olli kõgõ värski lilli – noid olf väikene poiskõnõ väega armastanu.

heräsi huvi: «Määne tohtro?» «Ullitohtro,» olf mul vastus varnast võtta.

Tuupäälõ püüdsõ mutt ümbre ja jäi vakka. Ku tä mõnikõrd ildampa mullõ pargi vahel vasta kõndma trehväs, pagõsi tä kipõstõ üle tii.

RAUDKATSI ENE

Ullitohtro käsk

Tüüti päält 30 aasta tehnikumi raamadukogon. Et niisama istu olu ikäv, sis ma koi kõgõ. Koolilatsõ opsõva kah mu kõrvalt kudamist ja kirju, hallõmbilõ poiskõsilõ anni niisama suusasukkõ ja -mütse.

A et ma sai tüü aol midägi hindä jaos tetä, tõi sääne asi kadõhust kah. Ütskõrd, ku saisi küläpoodin korvijärekorran, sälän vahtõnõ pia maani kamps, naas üts mutt mu iin kommõntiirmä: «Mille tä piät külh kõik aig kudama?»

Küsse muti käest, kas tä taht

mustrit saia, et hindäle säänesama kuta. Tuu ütles vasta, et ei taha, täl kae haigõ. Ja küsse mu käest viil üle: «Ma olõ õks mõtõlnu ja tõdõsõ kah kūsuse, et mille sa kõgõ kuat.» Tuupäälõ es mõistaki midägi kosta, a sis tullf hää mõtõ. Ütli: «Tohtro kasse!» Mutikõsõl

Latsilõ

Vastus saada **üte nädäli joo-sul meiliaadrõssi päälõ** latsinukk@umaleht.ee **vai postiga:** Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: EESTI LUUDUSÕ PÄIV.

Avvohinna saa TIISLERI MARIO (15) Ruusmäelt.

Kas lausõ' om õigõ vai võlss? Mitu õigõt ja võlssi vastust saat?

- Kass om säläga kaeja poolõ.
Õ V
- Kassi vurrü' paistusõ'.
Õ V
- Kass kaes aknõst vällä.
Õ V
- Aknõraam om valgõt värmi.
Õ V
- Aknõst paistus kõllanõ päiv.
Õ V
- Kass om haha-mustatriibulinõ.
Õ V
- Kassi pää ja kere pääl om kuus kõllast triipu.
Õ V
- Kassi hand om triibulinõ.
Õ V
- Kassi hand om kuralõ poolõ kõvvõr.
Õ V
- Kassi kõrval om väiku lillipott.
Õ V
- Lill häitses.
Õ V

PILDI TSEHKEND SAARÕ HILDA MARIN (10).

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Ütskõrdüts lätš suvõl meelest

Suvõvaheaig naas läbi saama. Kats nädälit inne kooli alostust olli latsõ kutsutu koolimajja, et tetä plaanõ ja ettevalmistuisi kooliaasta alostusõ aktusõs.

Klassijuhataja kai koolimajja tulnuid uma klassi latsi ja täl tullf mõtõ perrä uuri, kas latsõ kõrratabõlit, ütškõrdütte iks viil mäletäse, vai om tuu näil suvõga meelest lännu.

TOSSU TILDA

Muiduki olf noid, kiä saiva ülesandõga häste toimõ. A peris kõik es saa. Üts poiskõnõ pahasi säändse küsümise päälõ väega är. Lätš kodo ja käräf vanõmbilõ: «Ma sinnä kuuli inne kooliaasta alostust inämb ei lää! Oppaja küsüs mi käest suvõl kah ütškõrdütte. Uutku viil kats nädälit, sis ma vasta tälle, varrampa ei saa tä mu käest piuksugi.»

Muda Mari pajatus

Herevüse vasta avitas mõts

Ma kuuli raadiost, et inemiisi herevüs om nii suur, et mõista-i inämb kuikimuudu auru vällä laskõ. Vot sõs tulõ mõtsa minnä. Mis sõs, et kikkasiini kokko ostmisõ hind om alla lännu. Mõtsa tulõ minnä mitte raha, a hindä peräst. Pallo parõmb om samblõ pääl kõndi, ku piä-i egä seene man raha pääl mõtlõma.

Sõs panõt tähele, mis su ümbre ja su hindä seeh sünnüs.

Mõts om nigu kerk, koh heng saa puhkust ja rahhu. Läävä pääst är murrõ ja mõttõ, mis saa tsikoga vai midä periselt kõnõldi katõ kõva mehe kokko-saamisõl. Vanastõ üteldi, et tsia tapat är, a miä ulliga tiit. Selle tulõgi herevüse iist mõtsa minnä, sinnäni maailma ulfusõ ei küünü.

MUDA MARI

Telli Uma Leht!

6 kuud – 9 €,
12 kuud – 18 €,
e-arvõ püsümassuleping 1 € kuun.

tellimine.ee/umaleht,
tel 617 7717.